

Sinonimi: Consolida major Gilib

Narodni nazivi: crni gavez — črni koren — gabez — gabež — kilnjak — konjski rep — opašica — svatovci — vela konsolida — velika sodula — veliki gavez — volovi jezik — vrani gabez.

{rokbox title=|Gavez| }images/stories/ljekovitobilje/141-gavez.jpg{/rokbox}

Opis biljke: višegodišnji korijen raste vrlo duboko u zemlji, debeo je, vretenast, razgranat, sočan, izvana tamnosmeđe do crnkaste, a iznutra svijetlo-žute do bijele boje. Stabljika je sočna, granata, grubo dlakava i visoka 30 do 100 cm. Donji listovi su veliki, s peteljkom, jezičastog oblika i grubo čekinjavi. Naizmjenično poredani listovi na stabljici jajastog su oblika i po čitavoj su površini također grubo čekinjasti. Cvjetovi imaju oblik poput uskog zvona, izbijaju tokom čitavog ljeta iz pazuha gornjih listova, a okrenuti su prema dolje u jednostrano povijenim cvatovima, boje su prljavo bijele do ružičaste ili ljubičaste.

{rokbox title=|Gavez| }images/stories/ljekovitobilje/141-gavez2.jpg{/rokbox}

Miris i okus: korijen je gotovo bez mirisa, katkada lagano aromatičan, okus je slabo aromatičan, poput kamfora, sluzav, lagano ljepljiv i stežući.

Vrijeme cvatnje: svibanj do kolovoza.

Stanište: gavez raste po čitavoj srednjoj Evropi na vlažnim mjestima, jarcima, uz obale voda i na vlažnim livadama. Poljoprivrednik ga nerado vidi na svojim livadama, jer troši mnogo hranjiva u tlu, a i stoka ga na paši izbjegava radi grube čekinjavosti čitave biljke. S obzirom da mu korijen raste duboko u zemlju, gavez se teško da iskorijeniti.

Ljekoviti dijelovi biljke: u proljeće ili u jesen sabire se korijen (*Radix Consolidae* ili *Radix Symphyti*). Između ožujka i travnja, na izmaku zime, ili u listopadu i studenom, korijenje gaveza sadrži najviše alantoina. Proljetno kopanje korijena vrši se dok biljka još nije u cvatu. Gavez, s obzirom na svoju ljekovitost, nebi trebao nedostajati ni u jednom kućnom vrtu! Korijen se kopa šiljastom lopatom, a svako izvlačenje korijena bit će uzaludno, jer se u zemlju duboko urastao korijen lako lomi. Za pripremu "masti od crnog korijena" tj. gaveza, upotrebljava se svježe iskopani korijen, no korijen se može i sušiti i kasnije od njega pripremiti kašu ili mast. Vrlo sočan korijen teško se suši i u postupku sušenja lagano postane plijesnjev. Već i samo lagano plijesnjev korijen ne smije se upotrebljavati, jer se prilikom stvaranja plijesni odmah rastvara najvrednija ljekovita tvar - alantoin. Nakon što se korijen malo prosušio, reže se po dužini u nekoliko komada i suši oprezno u blizini peći. Za vlažnog vremena korijen se vrlo oprezno suši u mlakoj pećnici.

Ljekovite i djelotvorne tvari: korijen sadrži alantron, holin, sluz, tanin, smolu, šećer, gumu, asparagin, alkaloid simfido-cinoglosin, nadalje konsolidin i konsolicin.

Ljekovito djelovanje: ni jedna od domaćih ljekovitih biljaka ne sadrži u tolikoj mjeri ljekovitu tvar, alantoin, kao gavez, a ta je ljekovita tvar najviše potrebna za stvaranje stanica. Alantoin liječi teško zacjeljive rane, čak i gnojne. U korijenu sadržani holin djeluje na protok krvi, jer proširuje krvne žile kože i time pospješuje snabdijevanje krvi uz istovremeno povećanje crvenih krvnih zrnaca. Ostale ljekovite tvari nadopunjuju ovo tako povoljno ljekovito djelovanje. Budući

da kemijskim putem dobiveni alantoin ne djeluje na izlječenje rana, a pogotovo ne gnojnih rana, može se s pravom zaključiti, da su u alantoinu gaveza sadržane nemjerljive biološke snage koje nedostaju kemijskom, anorganskom proizvodu. To znači da je gavez jedno od najboljih sredstava za rane i to vanjske i unutarnje, nastale svakovrsnim ozljedama: porezotine, ispucanost, otekline, lom kostiju i izljev krvi.

Mnogo je hvaljena i uspješno prokušana primjena takozvanih toplih kašastih obloga, koji se posve jednostavno pripremaju. Već prema veličini rane ili izljeva krvi, uzmu se 2 do 4 jedaće žlice osušenog i u prah smrvljenog korijena, uz dodatak male količine vruće vode, te se to pažljivo miješa u porculanskoj zdjelici dok ne nastane kaša. Topla se kaša namaže na laneno platno i stavi kao oblog. Te obloge treba svaka 2 do 4 sata obnoviti. Osim već nabrojenih slučajeva, ovi oblozi tople kaše od korijena prikladni su kod skorbutnih čireva, oteklina, čireva uslijed proširenja vena, kod reumatičnih odeblijanja mišića, kvrga, nastalih kao posljedica uloga, otvrdnuća prsne žlijezde, bolova brazgotina rana, kostobolje, bolova batrljaka nakon amputacije, upale staničnog tkiva, upale kostiju, omekšanja kostiju i upale pokosnice.

Umjesto obloga od kaše, može se primijeniti i tzv. mast od crnog korijena. Svježe ubran i dobro očišćen korijen fino se izreže i rastopi u čistoj svinjskoj masti. U vrućem stanju procijedi se mast kroz lanenu krpu i na kraju se dobro istiješti; mast koja kaplje treba odmah teći u posudu u kojoj će se čuvati. Ovako dobivenu mast treba upotrijebiti kao kašasti oblog. Ta se mast drži i preko godinu dana i treba da je uvijek pri ruci, jer je neophodna za liječenje rana kod ljudi i životinja. Ako se i na još neočišćenu ranu namaže mast gavezovog korijena, spriječit će se otrovanje krvi, a i najdublje rane zaraštavaju gotovo bez ožiljaka. Mast se ne smije čuvati u metalnoj posudi!

Jednako je ljekovito djelovanje, kada se korijen gaveza primijeni za liječenje iznutra. Upotrebljava se protiv raznih poteškoća probavnih organa, protiv katara želuca sa ili bez proljeva, srdobolje, oboljenja bubrega kao i kod prekomjerno jake menstruacije. Nadalje se upotrebljava protiv krvarenja želuca, bronhalnog katara, upale pluća, krvavog kašlja i ispljuvka, upale porebrice i dr.

Za unutarnju upotrebu priređuje se čajni preljev: 2 čajne žlice sitno izrezanog korijena za 1 šalicu čajnog preljeva bez šećera, a piju se toplo i u gutljajima 2 do 4 šalice dnevno. Čaj se može prirediti i na slijedeći način: 3 vrhom pune čajne žlice fino izrezanog svježeg ili osušenog korijena moči se hladno kroz 10 sati u 2 šalice vode i nakon toga ocijedi. Na to se doda šalina vode, jednom uzavre, a nakon toga odmah ocijedi. Ova se vruća čajna mješavina promiješa sa 2 šalice hladnog čaja i pije tokom dana.

Kod čireva na želucu preporuča se slijedeća čajna mješavina:

100 g korijena gaveza, svježeg ili sušenog
50 g cvijeta nevena (br. 37)
50 g oputine (br. 109).

Po jednu čajnu žlicu od ove čajne mješavine, za 1 šalicu pripremiti kao čajni preljev i nezaslađeno piti 3 do 4 šalice dnevno.

Iz starih bilinarskih knjiga i pučke medicine: kao što se priređuje već ranije opisana mast iz svinjske masti, priprema se također mast iz jazavčeve masti koja se primjenjuje protiv gušavosti i kile.

Za poboljšanje krvne slike preporuča se bolesnicima, koji boluju od šećerne bolesti, da piju čaj pripremljen od svježeg korijena i da jedu taj korijen.

U Švicarskoj peku u vrućoj masti listove gaveza, ubrane za vrijeme cvatnje, i uvijene u tijesto za palačinke. To se jelo smatra vrlo dobrim sredstvom za pospješivanje zdravlja te kao sredstvo koje čisti i stvara krv. Takozvana mješavina crnog korijena i meda priprema se na razne načine: ili se istiješteni sok svježeg korijena gaveza miješa s medom, ili se pripremi topla kaša od korijena kojoj se dodaje med. Taj se lijek preporuča svim bolesnicima s unutarnjim krvarenjima, a osobito plućnim bolesnicima. I sama tuberkuloza može se izliječiti upotrebom ovog prirodnog lijeka. U pučkoj medicini često se priređuje vino od korijena gaveza ili vino od crnog korijena. Dva do 5 komada svježeg ili sušenog korijena gaveza, već prema veličini, stavi se u litru dobrog bijelog vina i pusti na močenje oko 5 do 6 tjedana. Tako pripremljeno vino služi za unutarnje jačanje kod krvarenja pluća, kod gubitka krvi nakon teških operacija i većih rana, kao i kod slabokrvnosti.

Tinktura korijena gaveza priprema se u pučkoj medicini na slijedeći način: 200 g sitno izrezanog korijena gaveza stavi se u 1 litru 96-postotnog alkohola kroz 20 dana u dobro zatvorenoj boci. Boca treba stalno stajati na sobnoj temperaturi. Nakon 20 dana, korijen se procijedi i istiješti. Istiješteni sok korijena služi kao tinktura koja se konačno razrijedi sa 0,25 litre prokuhane i ohlađene vode. Tinktura služi za liječenje rana. Lanena krpica natopi se tinkturom i položi na ranu ili se tinktura upotrijebi kao sredstvo za masažu, kako bi rana što prije zacijeljela bez brazgotine. Kod unutarnjih krvarenja, kod čireva na želucu, krvavog proljeva ili griže, uzima se 20 kapi tinkture na kocki šećera.

Crveno vino, u kojem je kuhan korijen, djeluje na umirenje kod krvavog mokrenja, unutarnjeg krvarenja, a preporučuje se i kod tuberkuloznih bolesnika.

Melem iz korijena i svježih listova, stavljen na svježju ranu, uzrokuje brže spajanje rane i brže zacjeljenje. Takvi oblozi ublažuju i upale kože i olakšavaju bolove kod zgnječenja tkiva.

Primjena kod liječenja životinja: ne samo kaša, nego i mast od korijena gaveza, nadalje unutarnja i vanjska upotreba tinkture i esencije, na isti se način primjenjuje kod stoke pa bi svako seljačko gospodarstvo trebalo te lijekove imati pri ruci.

Napomena: gavez, koji se radi boje korijena najčešće zove "crni korijen", nebi se smio zamijeniti sa slijedećim biljkama:

1) SCORZONERA HISPANICA L. — španjolski zmijak

{rokbox title=|Španjolski zmijak| }images/stories/ljekovitobilje/141-gavez3.jpg{/rokbox}
čiji također crni korijen daje vrlo ukusno povrće. Dok gavez dolazi kao samonikla biljka u

čitavoj srednjoj Evropi, španjolski se zmijak uzgaja u povrtnjacima za upotrebu u kuhinji. On je udomaćen na istoku i ne dolazi na našim područjima u slobodnoj prirodi.

Španjolski zmijak daje doduše vrlo zdravo i hranjivo povrće, ali nema ljekovitost kao gavez, te se ne može upotrijebiti kao njegov nadomjestak. Naprotiv,

2) SYMPHYTUM TUBEROSUM L. — gomoljasti gavez

{rokbox title=[Gomoljasti gavez] }images/stories/ljekovitobilje/141-gavez4.jpg{/rokbox}
kao vrlo poznata trajna biljka koja raste u vlažnim svjetlijim šumama i među grmljem, s bijelo-žućkastim cvjetovima i jajastim tj. široko lancetastim sjedećim listovima, sadrži iste tvari te se može upotrijebiti za liječenje točno kao i ranije opisani gavez.

Ovdje može biti Vaša reklama